

9. Самодумська О. Л., Самойленко О. А., Матвєєв К. М. Самоідентифікація у професійній підготовці майбутніх педагогів. Імідж сучасного педагога. 2023. № 2 (209). С. 55–61.
10. Чаусова Т. Особливості самоідентифікації фахівців у системі післядипломної педагогічної освіти. 2016. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2016/%D0%A7%D0%90%D0%A3%D0%A1%D0%9E%D0%92%D0%90.pdf

Світлана Калаур

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У МАГІСТРАТУРІ

У публікації розкрито теоретичні та методичні аспекти формування у майбутніх магістрантів соціономічного профілю конфліктологічної компетентності. Досліджено потенціал освітніх програм другого (магістерського) рівня професійної підготовки у площині формування готовності до розв'язування професійних конфліктів у майбутніх соціальних працівників, психологів та соціальних педагогів.

Ключові слова: *конфліктологічна компетентність, майбутні фахівці соціономічного профілю, магістранти, освітньо-професійні програми.*

Акцентуємо, насамперед, увагу на тому, що соціальна сфера є найбільш складною з усього спектру сфер у соціумі будь якої країни, адже вона «є безпосереднім і опосередкованим відтворенням людського буття, сутність якого становлять різноманітні зв'язки, у яких перебувають члени соціуму, задовольняючи свої матеріальні, духовні та інші види потреб» [9, с. 11]. Повністю поділяємо думку О. Столярчук [11], що завдяки соціальній сфері суспільство має змогу якісно зреалізувати соціальну політику, тому фахівці соціономічного профілю (соціальні працівники, соціальні педагоги,

психологи) повинні бути компетентними у площині надавання якісних послуг відповідно до сфери своєї професійної діяльності. Нині Україна живе у час повномасштабної війни, спостерігається суттєве збільшення кількості соціально незахищених категорій населення, зросло число тих українських громадян, які не можуть самотійно впоратися із складними життєвими ситуаціями, а тому потребують від фахівців соціономічного профілю кваліфікованої соціальної допомоги та соціального захисту.

У нашому баченні [6] компетентність майбутніх фахівців, що прийдуть на роботу у соціальну сферу має бути ґрунтовною й у площині розв'язування доволі широко спектру як особистісних конфліктів клієнтів, так і професійних. Нині термін конфлікт є надзвичайно поширений у житті пересічного українця, а у професійній діяльності фахівців соціономічного профілю конфлікти є «нормою» професійної діяльності, яку необхідно фахово та компетентно розв'язувати.

Наголосимо на тому, що науковці (Г. Антонов [1], Н. Довгань [5], С. Калаур та З. Фалинська [8]) обґрунтовано доводять вагомість ґрунтовних знань про конфлікти та способи їх попередження й розв'язку. З'ясовано, що у публікаціях конфліктологів (І. Власенко [2], С. Гіренко [3], Т. Дзюба [4], Н. Пов'якель [10]) наголошено на потребі системного підходу до формування конфліктологічної компетентності у фахівців, які працюватимуть у соціальній сфері. Підтримуємо позицію М. Трухан [7; 12] у доцільності використання педагогічного моделювання під час формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до розв'язання професійних конфліктів.

На основі дедуктивного аналізу можемо констатувати, що конфліктологічна компетентність базується на сформованій соціально-психологічній готовності майбутніх фахівців соціономічного профілю до вирішення професійних конфліктів, яка формується під впливом внутрішніх суб'єктивних та зовнішніх об'єктивних умов. Причому, варто акцентувати увагу на тому, що соціально-психологічна готовність до конструктивного вирішення конфліктів виступає ефективним показником їхньої професійної компетентності. З методологічної точки зору до структури соціально-психологічної готовності майбутніх фахівців соціономічного профілю до конструктивного вирішення професійних конфліктів варто віднести такі компоненти, як: мотиваційний (включає мотивацію, установки, товариськість, соціально-психологічну спостережливість, толерантність і емпатію); когнітивний (систему знань про конфлікти та способи їх

вирішення); операційний (практичні уміння налагодження ефективного і неконфліктного спілкування під час професійної діяльності).

На основі контент-аналізу професіограми фахівця соціальної сфери [6] ми проаналізували чи є можливість магістрантам, які опановують професії соціономічного профілю в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, отримати належний рівень конфліктологічної компетентності під час вивчення обов'язкових освітніх компонент (ОК) професійної підготовки. Зокрема, було досліджено такі освітньо-професійні програми (ОПП), як-от: «Соціальне адміністрування в громаді», «Соціальна педагогіка», «Психологія», «Психологія бізнесу і управління», «Психологія конфлікту та практична медіація» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Результати представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Перелік освітніх компонент, які забезпечують магістрантам
формування конфліктологічної компетентності**

Назва ОПП	Перелік ОК
Соціальне адміністрування в громаді	– Соціальне партнерство – Психологічне консультування в соціальній сфері
Соціальна педагогіка	– Соціальна медіація – Теорія і практика роботи соціального педагога в громаді
Психологія	– Психологічне консультування в соціальній сфері; – Сімейне психологічне консультування; – Психологічна допомога в кризових ситуаціях
Психологія бізнесу і управління	– Теорія і практика консультування в бізнесі і управлінні
Психологія конфлікту та практична медіація	– Психологія конфлікту – Психологія переговорів – Теорія та практика медіації – Кризове психологічне консультування

Як видно із даних таблиці, саме майбутні психологи, які опановують ОПП «Психологія конфлікту та практична медіація», мають найбільше шансів отримати ґрунтовні теоретичні знання з теорії конфліктів та сформуванати належний рівень конфліктологічної компетентності. Цей факт є цілком об'єктивним. Однак, і майбутні фахівці інших ОПП під час навчання в магістратурі мають змогу вдосконалити готовність до розв'язання професійних конфліктів.

Практична готовність майбутніх фахівців соціономічного профілю до розв'язання конфліктів у соціальній сфері є доволі складною інтегративною характеристикою властивостей його особистості, що включає в себе мотиви, наявність позитивних установок, розуміння цінності професії, базується на ґрунтовній системі теоретичних знань про природу міжособистісних конфліктів, зміст та механізми управління ними, охоплює сформовані практичні вміння й навички застосовувати конструктивні стилі поведінки під час розв'язування професійних конфліктів та здатність прогнозувати майбутні події, а також досвід у ефективному вирішенні професійних конфліктологічних проблем.

На наше переконання, формування компетентних фахівців, які будуть працювати в соціальній сфері України, можливе за умови розробки спеціальної технології, що передбачає поєднання теоретичної й методологічної підготовки з різними формами практичних занять, які проводяться в інноваційній та активній формі. У методичній площині пропонуємо в якості провідної педагогічної технології активне використання тренінгових занять. Так, основна мета застосування тренінгових технологій під час формування конфліктологічної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх магістрів соціономічного профілю полягає у формуванні у них практичної готовності до конструктивного спілкування, яке може бути конкретизоване у низці завдань, пов'язаних з набуттям знань, формуванням умінь та розвитком позитивних установок у сприйнятті конфлікту, розумінні цінності щодо налагодження неконфліктних міжособистісних відносин. Виходимо з того, що саме перцептивні здібності варто розглядати у якості невід'ємної частини роботи фахівця соціальної сфери з клієнтами по наданню їм різного спектру соціальних послуг.

Відзначимо, що сьогодні для України проблема соціальних конфліктів надзвичайно актуальна, однак для майбутніх фахівців соціономічного профілю вона має стати професійно вагомою. Кожному магістру, який прийде на роботу у соціальні структури та установи соціальної сфери, необхідні ґрунтовні теоретичні знання про конфлікти та практичні вміння й навички їхнього конструктивного вирішення.

У подальшому, вважаємо за доцільне прослідкувати практичні механізми формування конфліктологічної компетентності у процесі неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю у системі бакалаврат – магістратура – аспірантура.

Список використаних джерел

1. Антонов Г. В. Педагогічні засади запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховному середовищі вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Геннадій Валентинович Антонов. Харків, 2006. 195 с.
2. Власенко І. А. Формування конфліктологічної компетентності студентів в умовах інтеграції України в європейський освітній простір. *Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (Мукачєво, 17-18 травня 2017 р.). Мукачєво : Вид-во МДУ, 2017. С. 19–21.
3. Гіренко С. П. Конфліктологічна компетентність фахівця як чинник їх психологічної безпеки. *Актуальні проблеми роботи з персоналом у правоохоронних органах МВС України* : матеріали наук.-практ. конф., 27 листоп. 2008 р., м. Харків / ХНУВС. Х., 2008. С. 41–46.
4. Дзюба Т. М. Конфліктологічна компетентність як складова професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2002. Спецвипуск. С. 91–96.
5. Довгань Н. Конфлікт – феномен суспільного розвитку, його суть, складові. *Збірник наукових праць УАДУ*. К., 2002. Вип. 2. С. 291–297.
6. Калаур С. М. Контент-аналіз професіограми фахівця соціальної сфери, компетентного у розв'язанні професійних конфліктів. *Social Work and Education*. 2018, Vol. 5, No. 1., pp. 18–28.
7. Калаур С. М., Трухан М. А. Теоретичні та практичні основи підготовки соціальних педагогів до розв'язання конфліктів в освітніх закладах: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Вектор, 2015. 148 с.
8. Калаур С. М., Фалинська З. З. Соціальна конфліктологія : [навч. посібник]. Тернопіль : Астон, 2010. 360 с.
9. Калаур С. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності: монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 456 с.
10. Пов'якель Н. І. Психологічні засади формування когнітивних умінь продуктивного розв'язання конфліктних ситуацій у педагогічних системах. *Конфлікти в педагогічних системах* : матеріали наук.-практ. конф. Вінниця : ВДТУ, 1997. С. 255–258.

- 11.Столярчук О. А. Професійні пріоритети майбутніх фахівців соціономічної сфери. *Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (Мукачево, 17-18 травня 2017 р.). Мукачево : Вид-во МДУ, 2017. С. 182–184.
- 12.Трухан М. А. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до діяльності з розв’язання професійних конфліктів у закладах освіти : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Марія Андріївна Трухан; Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2016. 278 с.

Тетяна Кравчина

*кандидат психологічних наук, доцент,
докторантка кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

РЕФЛЕКСИВНА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Авторка представляє різноманітні моделі професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Особлива увага зосереджена на рефлексивній моделі, представлені принцип її реалізації у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю.

Ключові слова: *моделі професійно-педагогічної освіти, рефлексивна модель, професійна підготовка, майбутні фахівці соціономічного профілю, освітній процес.*

Одним із напрямів державної політики підтримки інноваційної діяльності, представленим у Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року, є «розвиток людського капіталу, адже забезпечення якісної освіти у сфері науки, технологій та інженерії є важливим елементом політики підтримки інновацій, оскільки навчені та кваліфіковані фахівці, їх креативність та здатність мислити системно є передумовою інноваційного розвитку» [4].

Сучасний підхід до організації освітнього процесу в педагогічних закладах вищої освіти полягає в орієнтації на рефлексивну діяльність усіх